

Contactlenzen voor kinderen: hoe de voorschriften laten naleven en succesvol lensdragen bevorderen?

Dr. Cameron Hudson BSc (Hons) PhD MCOptom

Het gebruik van contactlenzen bij kinderen van acht jaar en ouder is misschien wel een van de meest besproken onderwerpen in de eerstelijns oogzorg de laatste twee jaar. Ondanks de bewijzen dat contactlenzen doeltreffend, veilig en een handige optie zijn voor visuscorrectie bij kinderen en jongeren,^{1,2} wordt er meer gediscussieerd over contactlenzen bij kinderen dan dat ze daadwerkelijk worden aangemeten.³ In dit artikel worden tips gegeven om contactlensspecialisten het vertrouwen te geven dat ze kinderen met succes contactlenzen kunnen aanmeten.

De grootste hinderpaal bij het voorschrijven van contactlenzen aan kinderen is misschien wel dat door de beroepsorganen geen minimumleeftijd werd bepaald voor het aanmeten van contactlenzen. Tegelijkertijd is het ook vaak zo dat contactlensspecialisten niet gewend zijn aan kinderen als klanten en dragers van contactlenzen.

Zowel in onderzoeken als in de praktijk is gebleken dat kinderen vanaf acht jaar de lenzen kunnen verzorgen en succesvol kunnen dragen.^{1,2}

Aangetoond werd eveneens dat hun bijziendheid niet sneller toeneemt door het dragen van lenzen (vergeleken met bril dragers van dezelfde leeftijd)^{4,5} en ze hebben ook niet meer complicaties (vergeleken met volwassenen van boven de 25 jaar).⁶ Verscheidene auteurs pleiten ervoor dat jonge kinderen en tieners daglenzen zouden dragen om eventuele bijwerkingen te beperken.⁶ Anderen stellen dat bij kinderen de lenszorg en hygiëne beter is (en zeker niet slechter) dan bij volwassen contactlens dragers.^{5,7,8} Een verklaring daarvoor zou kunnen zijn dat kinderen het minder 'druk' hebben dan volwassenen en zich er daardoor minder gemakkelijk van af maken.

Het is begrijpelijk dat contactlensspecialisten een meer 'conservatieve' aanpak hanteren als ze een visuscorrectie aanbieden aan consumenten die, om welke reden dan ook, als 'kwetsbaar' of meer vatbaar voor letsel en ongelukken kunnen worden gezien. In de praktijk is gebleken dat het veilig is om kinderen contactlenzen te geven, maar toch zullen de meesten het erover eens zijn dat de contactlensspecialist in deze een grotere verantwoordelijkheid heeft.

Op voorwaarde dat de contactlensspecialisten zich aan hun eigen werkwijze en procedures houden als ze contactlenzen aanmeten bij kinderen, kan het risico op letsel en complicaties goed onder controle worden gehouden en sterk beperkt.

1. Ken uw literatuur

Contactlensspecialisten zullen zich zekerder voelen bij het aanmeten van contactlenzen bij kinderen als ze op de hoogte zijn van de huidige literatuur inzake "compliance" (het naleven van voorschriften), de frequentie van complicaties, de myopieprogressie en de levenskwaliteit. Het is ook belangrijk dat u er blijk van geeft dat u de literatuur kent als u met de ouders praat over de mogelijkheid van contactlenzen. Hun standpunt en opstelling hebben immers invloed op de bereidheid om contactlenzen te proberen.

Veel ouders en contactlensspecialisten gaan er bijvoorbeeld van uit dat als een kind niet goed op zijn bril past, het zijn contactlenzen wel op dezelfde manier zal behandelen. Het gevolg van die veronderstelling kan zijn dat de ouders en contactlensspecialist het risico op complicaties door de lenzen te hoog inschatten. In werkelijkheid blijkt dit echter niet het geval te zijn.⁵⁻⁸ Onderzoekers hebben aangetoond dat de frequentie van complicaties door contactlenzen het laagste is bij kinderen van 8-12 jaar en het hoogste (3,5 keer zo hoog) in de leeftijdsgroep van 18-25 jaar.⁶ Mogelijk hebben de daglenzen bij jongere kinderen een beschermende functie en verlagen ze daardoor de frequentie van complicaties in vergelijking met oudere lens dragers.⁶

Het was lange tijd ook niet duidelijk of de bijziendheid bij jonge kinderen zou verergeren door contactlenzen te dragen. Er zijn verschillende theorieën naar voren gebracht over de effecten van contactlenzen op de progressie van myopie.^{9,10} Sommige deskundigen denken dat lichte vormen van cornea-oedeem, veroorzaakt door de contactlens, kunnen bijdragen aan de progressie van myopie, terwijl andere stellen dat de cornea steiler wordt door de mechanische effecten die de contactlens heeft. Walline et al.¹¹ hebben echter geen statistisch significante verschillen in de progressie van myopie gevonden tussen jonge contactlens dragers en bril dragers tijdens een longitudinaal onderzoek van drie jaar waaraan 480 kinderen van 8-11 jaar met een lichte tot matige myopie (-1,00 D tot -6,00 D) deelnamen; bij beide groepen nam de myopie even snel toe, met ongeveer -0,37 D tot -0,43 D per jaar.¹¹ Uit dit onderzoek bleek ook dat de axiale lengte evenveel veranderde in beide groepen. Hieruit valt af te leiden dat kinderen die zachte contactlenzen dragen, niet sterker bijziend worden dan kinderen die een bril dragen.¹¹

2. De voordelen promoten, niet de lenzen zelf

Er zijn veel redenen waarom iemand voordeel kan hebben van contactlenzen, maar er zijn ook veel redenen waarom bril dragers het idee van contactlenzen niet aantrekkelijk vinden. Dat gaat vooral op voor volwassenen, die vaak denken dat contactlenzen lastig zijn om te gebruiken en onprettig om te dragen. Kinderen daarentegen hebben juist vaak grote belangstelling voor contactlenzen. Uit sommige rapporten valt af te leiden dat 78% van de kinderen die een bril dragen weleens contactlenzen zou willen proberen.¹² Jongeren en kinderen maken zich blijkbaar minder zorgen over het comfort, de veiligheid en het gebruik van contactlenzen dan volwassenen.

Aangezien de ouders een belangrijke rol spelen bij het besluitvormingsproces, moeten contactlensspecialisten goed weten welke specifieke voordelen van contactlenzen relevant zijn voor kinderen en jongeren. De voordelen van contactlenzen die kinderen het vaakst noemen zijn betere prestaties en gemak bij het sporten, meer vertrouwen in het uiterlijk, gemakkelijker kunnen bewegen en sociale aanvaarding. Het is dus belangrijk dat contactlensspecialisten deze (of soortgelijke) voordelen vermelden om hun enthousiasme aan te wakkeren.¹²⁻¹⁵

The Medical Officers of Schools Association (MOSA), die advies en begeleiding geeft en naleving van de strengste medische normen in de leeromgeving aanmoedigt, heeft bepaald dat een bril tijdens het sporten gevaar oplevert voor zowel de drager als de tegenstander.¹⁶ In de richtlijnen van de MOSA worden scholen aangemoedigd om hun standpunt te overwegen: "waar mogelijk moet er van leerlingen worden verwacht dat ze tijdens het sporten zachte contactlenzen dragen om hun refractieafwijking te corrigeren".¹⁶

Andere voordelen van contactlenzen zijn dat het risico op pesten afneemt¹⁷ en dat het kind een betere algemene levenskwaliteit heeft.¹³⁻¹⁵ In een onderzoek in het VK waaraan 6.500 kinderen met een gemiddelde leeftijd van 7,5 jaar deelnamen, hebben Horwood et al.¹⁷ aangetoond dat kinderen met een bril of een voorgeschiedenis van occlusie 35-37% meer kans hadden om te worden gepest (verbaal of fysiek). Ze wijzen er ook op dat de oogzorgspecialisten een belangrijke rol spelen bij het ontwikkelen en bespreken van strategieën om de kans op pesten te verminderen als kinderen een visuscorrectie nodig hebben.¹⁷

Niet al deze voordelen hoeven te worden genoemd als er met het kind en/of de ouders wordt gesproken over het aanmeten van contactlenzen, maar ze kunnen wel de achterliggende reden zijn om contactlenzen aan te bevelen.

3. Openstaan en omgaan met de ouderlijke bezorgdheid

Het is begrijpelijk dat vooral de ouders zich zorgen maken als er voor het eerst contactlenzen worden aangemeten. Veel ouders denken dat het voor kinderen en jongeren minder veilig is dan voor volwassenen om contactlenzen te dragen.¹² Ouders gaan er ook van uit dat kinderen en jongeren het moeilijker zullen vinden om de instructies te volgen en met hun contactlenzen om te gaan.¹²

Ondanks de technologische vooruitgang op het gebied van lensmaterialen, modaliteiten, onderhoudssystemen etc. hebben ouders van kinderen met een refractieafwijking nog steeds negatieve gevoelens tegenover contactlenzen. Het is voor de contactlensspecialist niet eenvoudig om te communiceren met een jongere die misschien enthousiast is, terwijl zijn ouders bedenkingen koesteren.

Hier volgt een goede methode om bezorgde ouders gerust te stellen. (a) Vraag eerst waarover ze zich zorgen maken; (b) bepaal wat de oorzaak van die zorg(en) is; (c) laat zien dat u hen begrijpt en (d) bespreek de zorgen en rationaliseer ze. Door de specifieke voordelen te benadrukken die de contactlenzen hebben voor het kind, zullen de ouders verder gerustgesteld worden.

In de meeste gevallen zal het vertrouwen en enthousiasme van de contactlensspecialist de ouders echter het beste kunnen geruststellen. De ouders moeten er zeker van zijn dat de contactlensspecialist deskundig is, niet aan het 'experimenteren' is en dat ze hun kind niet in een onbekend avontuur storten

4. Test het enthousiasme van het kind

Ouders die zelf contactlenzen dragen, kunnen de motivatie zijn voor hun kind om al op jonge leeftijd te beginnen met contactlenzen. Dat is echter niet altijd het geval. Sommige ouders dragen zelf contactlenzen, maar moeten net zo goed gerustgesteld worden als ouders die geen lenzen dragen.

Anderzijds moeten contactlensspecialisten ook op hun hoede zijn voor 'dwingende' ouders, die zelf heel graag willen dat hun kind contactlenzen gaat dragen, terwijl het kind minder gemotiveerd is. Een kind dat tevreden is met zijn bril en niet ziet dat contactlenzen voordelen bieden, zal ze waarschijnlijk niet dragen, hoe enthousiast zijn ouders ook zijn.

De contactlensspecialist mag er niet van uitgaan dat het kind (of de ouder) wel zal vragen wat het voordeel is van contactlenzen in combinatie met een bril. De kinderen en hun ouders verwachten van

de contactlensspecialist dat deze informatie verstrekt over alle mogelijkheden en ook adviseert wat de beste oplossing is voor de behoeften van het kind. In de praktijk kan het een goed idee zijn om de mogelijkheid van contactlenzen aan te snijden een half jaar of een jaar voor de kinderen de leeftijd bereiken waarop men ze contactlenzen wil aanmeten. Op die manier kunnen de ouders en het kind op hun gemak nadenken over wat de voordelen kunnen zijn als het kind minder afhankelijk wordt van de bril en bij welke activiteiten van het kind contactlenzen beter zouden zijn.

5. Keuze van contactlenzen

Zoals hierboven beschreven geven de meeste contactlensspecialisten de voorkeur aan daglenzen bij kinderen en tieners.¹⁸ De specifieke voordelen van dit type contactlens zijn:⁶

- ideaal voor deeltijds gebruik (daar kan in eerste instantie de voorkeur naar uitgaan);
- goedkoop en gemakkelijk om te vervangen bij verlies of beschadiging;
- geen reiniging nodig; de lenzen zijn voor eenmalig gebruik;
- daardoor weinig complicaties.

Als daglenzen niet geschikt zijn voor het kind (bijv. als de refractieafwijking buiten het bereik van de producent valt), moet er een ander soort contactlenzen, meestal herbruikbare, worden gekozen.

Herbruikbare contactlenzen moeten worden gereinigd en dat maakt het gebruik ervan iets complexer. De contactlensspecialist moet dus bij de instructies (aanbrengen en verwijderen) zeker ook praten over hoe de lenzen moeten worden gereinigd en bewaard (zie hieronder). Vooral bij jonge contactlensdragers is het belangrijk om te garanderen dat de lenzen tijdig worden vervangen. De contactlensspecialist moet erop letten dat de gebruiker niet afwijkt van de door de fabrikant voorgeschreven maximale gebruiksduur.¹⁹

Dumbleton et al.¹⁹ hebben aangetoond dat volwassen dragers van tweeweekslenzen vaker de aanbevolen maximale gebruiksduur overschreden dan maandlensdragers (respectievelijk 52% en 28%).¹⁹ Bij jongere contactlensdragers moeten de ouders er misschien op toezien dat de lens tijdig wordt vervangen en in dat geval is het gunstig als het hen zo gemakkelijk mogelijk wordt gemaakt.

6. Een zelfstandig team creëren

Veel contactlensspecialisten denken dat het relatief lastig en tijdrovend is om kinderen contactlenzen aan te meten, in vergelijking met volwassenen. In de praktijk blijkt dat echter niet zo te zijn. Onderzoekers voor de researchgroep Contact Lenses in Paediatrics (CLIP) hebben aangetoond dat het gemiddeld langer duurt om een jong kind lenzen aan te meten, maar het grootste deel van die extra tijd ging naar het leren aanbrengen en verwijderen, wat ook vaak kan worden gedaan door een praktijkmedewerker.²⁰ De contactlensspecialisten die ervaren dat het ze meer tijd kost om een kind contactlenzen aan te meten, bijvoorbeeld omdat ze zelf het kind de lenzen leren te gebruiken, hebben het volste recht om dat door te berekenen in hun honorarium.

Aanleren hoe de contactlenzen moeten worden gebruikt, is een onmisbaar aspect bij het voorschrijven van contactlenzen. Alleen dan kan de specialist er zeker van zijn dat de gebruiker weet hoe belangrijk het is om de lenzen tijdig te vervangen, op de juiste manier te bewaren en te reinigen. In hoeverre de gebruiker zich aan de instructies houdt, hangt in hoge mate af van de kwaliteit van de voorlichting.

De contactlensspecialisten moeten de nodige tijd investeren om te garanderen dat hun praktijkmedewerkers kinderen op de juiste manier instructies kunnen geven. De praktijkmedewerkers moeten hun werkwijze aanpassen aan de gebruiker en op een kindvriendelijke manier communiceren. Als er een systematische en consistente procedure wordt gevolgd, is de kans het grootst dat de gebruiker de instructies goed zal naleven. Als richtlijn moeten de praktijkmedewerkers bereiken dat het kind:

- weet 'hoe' en 'wat': beschrijf wat het kind moet doen, bijv. controleren dat de lenzen niet binnenstebuiten worden aangebracht, het belang van schone handen, enz.
- begrijpt 'waarom': beschrijf waarom een bepaalde stap belangrijk is. Bv. handen wassen voor de lenzen worden aangeraakt, "omdat dit de kans op een ooginfectie beperkt."
- toont 'hoe': vraag het kind om te laten zien hoe het een bepaalde taak uitvoert. Controleer of het daarmee voldoet aan de vereiste norm.
- het 'waarom' en 'hoe' onthoudt: vraag het kind om de gegeven informatie te herhalen. Vraag het kind bijvoorbeeld om aan zijn ouders te vertellen wat het heeft geleerd en waarom dat belangrijk is.

Het is ook goed om na te denken wat voor voorlichtingsmateriaal kan worden gegeven aan het kind en de ouders. De meeste traditionele brochures over lenszorg zijn niet geschikt voor jongeren en zullen moeten worden aangepast. Het is misschien beter om andere voorlichtingsmaterialen te gebruiken, die meer zijn afgestemd op kinderen, zoals de video met het poppetje die is gemaakt door CIBA VISION® (op www.cibavision.be of www.cibavision.nl)

Samenvatting

Contactlenzen zijn een veilige, doeltreffende en gemakkelijke manier om de refractie te corrigeren bij kinderen vanaf acht jaar. Op voorwaarde dat de contactlensspecialisten hun gebruikelijke werkwijze afstemmen op de jongere leeftijdsgroepen, kan het risico op complicaties veroorzaakt door contactlenzen onder controle blijven en doeltreffend worden beperkt. De contactlensspecialisten moeten de noodzaak van een doeltreffende en geschikte communicatie en correcte instructies erkennen. Door een praktijkmedewerker in staat te stellen aan deze noodzaak te voldoen, in overeenstemming met de richtlijnen van de contactlensspecialist, zullen de specialisten en de ouders de zekerheid hebben dat jonge kinderen met succes en zonder complicaties contactlenzen kunnen dragen.

Over de auteur

Dr. Cameron Hudson is manager Professional Services voor CIBA VISION, VK.

Referenties

Zie <http://www.optometry.co.uk/clinical/index>. Klik op het artikel en download vervolgens de "referenties".

First published in Optometry, date of issue: 14.01.2011